

7  
«ЗАТВЕРДЖУЮ»  
Ректор Харківської державної  
академії дизайну і мистецтв  
проф. Олександр СОБОЛЄВ  
\_\_\_\_\_ 2021 р.



## ВИСНОВОК

### ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

**Оксани МОСЕНДЗ «Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» (галузь знань 02 – Культура і мистецтво.**

Дисертація Оксани МОСЕНДЗ «Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю» виконана на кафедрі теорії і історії мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Тема дисертації затверджена вченою радою ХДАДМ (протокол № 32 від 28 листопада 2017 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження Оксани МОСЕНДЗ вченою радою ХДАДМ було визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри теорії і історії мистецтва ХДАДМ, та призначено двох рецензентів; Тетяну ПАВЛОВУ – доктора мистецтвознавства, доцента, завідувачку кафедри візуальних практик ХДАДМ, та Євгена КОТЛЯРА – кандидата мистецтвознавства, професора, професора кафедри монументального живопису ХДАДМ.

За результатами аналізу змісту дисертаційного дослідження Оксани МОСЕНДЗ, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також враховуючи підсумки фахового семінару, який відбувся на кафедрі теорії і історії мистецтв ХДАДМ 27 вересня 2021 р., визначено наступне:

**1. Актуальність теми дисертації** обумовлена необхідністю розвитку сучасної стратегії входження української національної культури у світову спільноту, розв'язання комплексу завдань, спрямованих на збереження духовних здобутків нації, оригінальності і неповторності мистецтва українського народу, що набуває нової гостроти в нинішній ситуації у зв'язку з поширенням глобалізаційних процесів. Свій шлях націотворення, державотворення і культуротворення, що був перерваний сталінськими репресіями, Україна проходила у першій третині ХХ ст. Тоді пошуки

національної самоідентифікації тісно перепліталися з пошуками національного стилю, корені якого знаходили і у візантійській традиції, і в українському бароко, і в життєдайних джерелах народного мистецтва з його своєрідними сюжетами, образами, символами, знаковою системою, орнаментикою. Свою особливу роль у стильовому розмаїтті українського живопису першої третини ХХ ст. з точки зору колористичного звучання і збереження кольорової символіки давніх шарів розвитку мистецтва чи привнесених пізнішим часом або впливами відігравали такі важливі для проявів національної психології та естетичних смаків чинники, як колір і світло, а вивчення їхнього символічного значення сприятиме не лише більш ґрунтовному осмисленню феномену українського модерного живопису першої третини ХХ ст., а і збереженню національної ідентичності в сучасному українському малярстві.

**2. Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами університету та кафедри.** Дослідження виконане відповідно до плану наукової роботи кафедри теорії і історії мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв за темою «Сучасні проблеми українського мистецтвознавства в контексті європейських студій» (державний реєстраційний номер 0117U001521).

**3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.** Авторкою досліджена символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю. Дисертантка визначила особливості суспільних контекстів, завдяки яким у цей період в українській художній культурі розгорнулися настійливі пошуки національного стилю, розкрила роль в цьому процесі усталених традицій народного мистецтва з його своєрідними символами, включаючи символіку кольору і світла. Встановлено відмінності вживання символіки такого роду у творах українських митців досліджуваної доби в залежності від стильових напрямів, які вони представляли, а також поєднання в царині живописної творчості самобутніх вітчизняних та західноєвропейських світоглядних і мистецьких потенціалів. На основі аналізу літературних та архівних джерел і досить широкого корпусу мистецьких творів як станкового, так і монументального живопису авторка виявляє регіональні особливості використання символіки кольору і світла. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі мистецтвознавства.

**4. Новизна основних результатів дисертаційного дослідження** полягає в тому, що Оксана МОСЕНДЗ уперше дослідила символіку кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст., вперше систематизувала наукові публікації щодо стану вивчення проблеми; довела, що обставинами та мотивами до пошуків національного стилю та ролі в цьому процесі народного мистецтва українців було поширення національно-визвольного руху на українських теренах та впливів загальноєвропейських мистецьких стилів, зокрема модерну. Авторка систематизувала живописні символи української ідентичності, виявлені нею



у творах українських митців різних стильових напрямів досліджуваного періоду. Окремо визначена символіка кольору в живописних творах із зображеннями українського костюму та його атрибутів, а також змістові зміни її тлумачень в різних соціально-політичних формаціях в історії України. Надано подальшого розвитку «Теорії кольору» О. Богомазова: авторка виявила цей важливий документ серед архівних матеріалів, відновила фрагменти тексту, розшифрувавши скорочення. Авторкою удосконалено положення про генезу символіки кольору і світла в українському живописі та її розвиток в теоретичних працях і художній практиці першої третини ХХ ст. Уточнено джерельну базу та набуло подальшого розвитку дослідження низки творів українських митців даного періоду з точки зору символічної ролі кольору і світла в їхніх творах та особливостей соціокультурних процесів на українських землях.

**5. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.** Наукові результати та запропоновані авторкою рішення і висновки спираються на її самостійні дослідження по виявленню живописних творів українських митців першої третини ХХ ст. в різних стильових напрямках, в яких використовувалася символіка кольору і світла як ідентифікатор національної ідентичності. Авторка працювала в Національній бібліотеці України імені І.В. Вернадського, Науковій бібліотеці Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Короленка, Одеській національній науковій бібліотеці, Національному художньому музеї України в Києві, Харківському художньому музеї, Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького, Художньо-меморіальному музеї Олени Кульчицької у Львові, Художньо-меморіальному музеї Олекси Новаківського у Львові, Національному центрі мистецтва й культури імені Жоржа Помпіду в Парижі, а також вивчала настінні розписи у Володимирському соборі в Києві і Трьохсвятительському храмі в Харкові. Окрім того, авторкою були досліджені архівні документи в Центральному державному архіві-музеї літератури та мистецтва України в Києві. На основі власних спостережень та аналізу виявленої джерельної бази Оксана МОСЕНДЗ обґрунтовано характеризує добу першої третини ХХ ст. як період напружених пошуків національного стилю, а символіку кольору і світла розглядає як необхідний чинник національної ідентифікації. Переконливим підтвердженням достовірності наукових положень дослідження є додаток у вигляді альбому і ілюстрацій. Наукові положення дисертації достатньою мірою апробовані та обговорені на 13-ти всеукраїнських і міжнародних наукових, науково-методичних та науково-практичних конференціях. Текст даної дисертації та публікації за її темою підтверджують достовірність і наукову новизну отриманих результатів. Об'єкт і предмет дисертації та ракурс обраної проблематики відповідають паспорту спеціальності 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

**6. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.** Дисертаційна праця Оксани МОСЕНДЗ являє цілісне, науково



обґрунтоване дослідження символіки кольору в творах провідних українських митців, котрі були представниками різних стильових напрямів в Україні першої третини ХХ ст., у контексті пошуків національного стилю як необхідного чинника щодо виявлення національної ідентичності. Положення і висновки дослідження можуть бути використані в узагальнюючих працях з історії українського мистецтва, при підготовці наукових монографій, підручників, навчальних посібників, методичних розробок, навчально-професійних програм. Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальших міждисциплінарних розвідок у суміжних з мистецтвознавством сферах, зокрема в етнології, історії українського костюму як одного з маркерів національної ідентичності. Оскільки проблема символіки кольору і світла в контексті пошуків національного стилю, притаманна українському живопису першої третини ХХ ст., набуває все більшої актуальності в сучасній обстановці, то серед перспектив її розвитку можна розглядати продовження дослідження на матеріалі пізніших періодів історії українського мистецтва.

**7. Апробація результатів дослідження.** Матеріали дослідження оприлюднені та апробовані у виступах на 13-ти всеукраїнських і міжнародних наукових, науково-методичних та науково-практичних конференціях, зокрема: ІІІ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, КНУКіМ, 08-10.12.2020), доповідь *«Колір в теорії живопису від Античності до початку ХХ століття»*; *«Всім Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998)»*, (Київ, НАОМА, 21.11.2020), доповідь *«Світло в українському живописі початку ХХ століття»*; Всеукр. наук. конф. професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2019/2020 навч. року (Харків, ХДАДМ, 18.05.2020), доповідь *«Символіка червоного кольору в українському авангарді початку ХХ століття»*; ІІ Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, КНУКіМ, 12-14.05.2020), *«Роль кольору в живописі українського модерну початку ХХ століття»*; *«Сьомі Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 60-річчю кафедри ТІМ і 50-річчю кафедри техніки і реставрації творів мистецтва НАОМА»*, (Київ, НАОМА, 23.11.2019), доповідь *«Відображення візантійської символіки кольору і світла у вівтарній композиції «Тайна вечеря» Михайла Бойчука»*; Міжнар. наук. конф. *«Усі ріки течуть у море»: Маріністика в літературі та культурі»* (Бердянськ: БДПУ, 26-27.09.2019), доповідь *«Символіка кольору в образах моря в картинах українського художника-символіста початку ХХ століття Михайло Сапожнікова»*; Міжнар. наук.-практ. конф. (Херсон, ХНТУ, 11-13.09.2019), доповідь *«Еволюція світла в живописі Олександра Мурашка»*; *«Шості Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 20-річчю від дня смерті П. О. Білецького»*, (Київ, НАОМА, 24.11.2019), доповідь *«Колір як виражальний засіб у зображеннях національного костюму в українському живописі (кін. 19 – перша трет. 20 ст.)»*; Міжнар. наук.-практ. конф. *«Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи»*, (Харків: ХДАДМ, 18-



19.10.2018), доповідь *«Роль кольору українського національного костюму в художньо-образній системі творів живопису (друга половина ХХ – перша третина ХХ ст.)»*; Всеукр. наукова конф. професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2017/2018 навч. року. (Харків: ХДАДМ, 25.05.2018), доповідь *«Роль деталі національного вбрання в українському портретному живописі другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.»*; «Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи» та «Актуальні питання мистецтвознавства: виклики ХХІ століття». міжнар. наук.-метод. конф. професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках ІХ Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2017», (Харків: ХДАДМ, 09-12.10.2017); доповідь *«Основні типи українського костюма в образотворчому мистецтві України кінця ХІХ – початку ХХ століття»*; Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. International Academy of Science and Higher Education. (London, 11-17.08.2017), доповідь *«Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Частина 1»*, *«Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Частина 2»*; Міжнар. наук. конф. «Зимові наукові читання», (Київ: Центр наукових публікацій, 22.02.2016), доповідь *«Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі ХІХ - початку ХХ століття. Частина 1. ХІХ століття»*, *«Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі ХІХ-початку ХХ століття. Частина 2»*.

**8. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації.** Основні результати дисертації були оприлюднені у 19 наукових публікаціях, 8 з них надруковані у наукових виданнях з мистецтвознавства, які вийшли у Великобританії, Польщі, Австрії та в Україні; серед них 3 статті, які відповідають вимогам МОН України щодо публікацій здобувача ступеня доктора філософії (2 з них у фаховому виданні України, 1 – у науковому виданні з мистецтвознавства країни ЄС), 11 – у збірках матеріалів і тез наукових конференцій.

#### *Статті в наукових фахових виданнях України:*

1. Mosendz O. O. Symbolics of color in the painting of Ukrainian symbolist artists of the early 20th century. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветіка», 2021 № 36. С. 50 – 58.

2. Мосендз О. О. Колір у живописі українського модерну початку ХХ століття. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветіка», 2021 № 38. С. 15 – 20.

*Статті в іноземних наукових періодичних виданнях держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:*

3. Мосендз О. О. Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Частина 1. *Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. International Academy of Science and Higher Education*. London: Published by IASHE, 2017. С. 21 – 24.

4. Мосендз О. О. Аналіз мотива національного українського костюма в українській живописі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Частина 2. *Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. International Academy of Science and Higher Education*. London: Published by IASHE, 2017. С. 24 – 27.

5. Мосендз О. О. Еволюція світла у живописі Олександра Мурашка. *International journal of innovative technologies in social science*. Warsaw, 2019. № 9 (21). Р. 3 – 8.

6. Mosendz O. O. The light in Ukrainian painting of the early twentieth century. *European Journal of Arts*. Vienna, 2021. № 1. С. 150 – 155.

*Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:*

7. Мосендз О. О. Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі ХІХ - початку ХХ століття. Частина 1. ХІХ століття. *Міжнародна конференція «Зимові наукові читання»*. Київ: Центр наукових публікацій, 2016. 2 частина. С. 114 – 119.

8. Мосендз О. О. Аналіз мистецтвознавчих досліджень зображення українського костюму у живописі ХІХ-початку ХХ століття. Частина 2. Кінець ХІХ – початок ХХ століття. *Міжнародна конференція «Зимові наукові читання»*. Київ: Центр наукових публікацій, 2016. 2 частина. С.119 – 124.

9. Мосендз О.О. Основні типи українського костюма в образотворчому мистецтві України кінця ХІХ – початку ХХ століття. *«Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи» та «Актуальні питання мистецтвознавства: виклики ХХІ століття»*. Збірник матеріалів Міжнародних науково-методичних конференцій професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках ІХ Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2017». Харків: ХДАДМ, 2017. С. 238 - 231.

10. Мосендз О. О. Роль деталі національного вбрання в українському портретному живописі другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і*



студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2017/2018 навчального року. Збірник статей. Харків: ХДАДМ, 2018. С. 40 – 42.

11. Мосендз О. О. Роль кольору українського національного костюму в художньо-образній системі творів живопису (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.). *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання мистецтвознавства та мистецької освіти: сучасність і перспективи»*. Збірник статей. Харків: ХДАДМ, 2018. С. 101 – 104.

12. Мосендз О. О. Колір як виражальний засіб у зображеннях національного костюму в українському живописі (кін. 19 – перша трет. 20 ст.). *Шості Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 20-річчю від дня смерті П. О. Білецького*. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ: НАОМА, 2019. С. 34 – 35.

13. Мосендз О. О. Еволюція світла в живописі Олександра Мурашка. *Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. ХНТУ. Херсон, 2019. С. 102 – 104.

14. Мосендз О. О. Символіка кольору в образах моря в картинах українського художника-символіста початку ХХ століття Михайло Сапожнікова. *«Усі ріки течуть у море»: Маріністика в літературі та культурі*. Збірник наук. Матеріалів конференції. Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 77 – 79.

15. Мосендз О. О. Відображення візантійської символіки кольору і світла у вівтарної композиції «Тайна вечеря» Михайла Бойчука. *Сьомі Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998) присвячені 60-річчю кафедри ТІМ і 50-річчю кафедри техніки і реставрації творів мистецтва НАОМА*. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ: Видавництво Людмила, 2020. С. 39 – 40.

16. Мосендз О. О. Шурдукало Л. М. Роль кольору в живописі українського модерну початку ХХ століття. *Інформаційні та інноваційні технології у готельно-ресторанному бізнесі, туризмі та дизайні*. Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 63 – 64.

17. Мосендз О. О. Символіка червоного кольору в українському авангарді початку ХХ століття. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ за підсумками роботи 2019/2020 навчального року*. Збірник статей. Харків, 2020. С. 23 – 25.

18. Мосендз О. О. Світло в українському живописі початку ХХ століття. *Восьмі Платонівські читання пам'яті академіка Платона Білецького (1922-1998)*. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2020. С. 39 – 40.

19. Мосендз О. О. Колір в теорії живопису від Античності до початку ХХ століття. *Інформаційні та інноваційні технології у готельно-ресторанному бізнесі, туризмі та дизайні*. Тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2020. С. 51 – 53.

Головні результати отримані автором особисто, окрім тез конференції, присвячених ролі кольору в живописі українського модерну поч. ХХ ст. (Дніпро, 2020), де Оксана МОСЕНДЗ особисто розглянула і визначила особливості використання символіки кольорів у живописних творах українських митців, які працювали в стилістиці модерну.

### **РЕЦЕНЗЕНТИ УХВАЛИЛИ:**

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Оксани МОСЕНДЗ на тему «Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю».

2. Вважати, що за актуальністю, проблематикою, змістом, ступенем наукової новизни, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків дослідження дисертація Оксани МОСЕНДЗ «Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю» повністю відповідає науковому профілю спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) і пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (зі змінами від 21 жовтня 2020 року № 979).

3. На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій та апробацій дослідження, а також за результатами фахового семінару рекомендувати дисертацію Оксани МОСЕНДЗ на тему «Символіка кольору і світла в українському живописі першої третини ХХ ст. в контексті пошуків національного стилю», за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді.

### **ГОЛОВА**

#### **фахового семінару:**

доктор мистецтвознавства,  
професор, професор кафедри  
теорії і історії ХДАДМ



Людмила СОКОЛЮК



РЕЦЕНЗЕНТИ:

доктор мистецтвознавства,  
доцент, завідувачка кафедри  
візуальних практик ХДАДМ



Тетяна ПАВЛОВА

кандидат мистецтвознавства,  
професор, професор кафедри  
монументального живопису  
ХДАДМ



Євген КОТЛЯР

